

Any Espriu / A l'ombra d'un centenari

quaderndelesidees.press/any-espriu-a-lombra-dun-centenari/

September 29, 2014

Julia Mehls

El 23 de gener de l'any passat, el 2013, va començar la commemoració de l'Any Espriu. L'objectiu d'aquesta efemèride era honorar la memòria del poeta i difondre'n l'obra i el llegat. En poques ocasions, el centenari d'un poeta —almenys, a casa nostra— s'ha celebrat amb tants recursos i ha agafat tals dimensions com aquest últim. El govern de la Generalitat hi estava darrere, posant-hi les copes, el cava i el caviar. Curiós; sobretot perquè en aquest país ja fa temps que la cultura —i més, un gènere minoritari com és la poesia— sobreviu com pot als centres culturals, als teatres, a les aules de les escoles i universitats i als carrers.

Ja s'ha parlat del dret i del revés de l'Any Espriu. Ja l'han lloat els qui ho havien de fer, i ja l'han criticat els qui tenien alguna opinió extraoficial —que en som molts i moltes. El que sap greu de tot això, és que tants actes, tantes fotos, tants parlaments, tants versets patriòtics, tantes copes i tant de cava, i la figura del pobre Espriu s'ha mantingut al marge de tot plegat. Hi havia una voluntat poètica, en aquest centenari? Anava d'acord amb la personalitat del poeta —tímid i prudent? El que ha resultat de tot plegat, ha estat una perversió de pàgines dels seus llibres, arrancades i retallades a mida dels seus versos, i au, a decorar una mica els carrers i a fer el verset de Nadal en actes institucionals. Entre d'altres coses.

Se n'ha parlat tant, que aquest article no pretén ser pas original, ni desvetllarà res que no s'hagi dit ja de l'Any Espriu. Però si encara se'n parla, deu ser que la ressaca encara dura, i encara ofèn a lletraferits i gent del món de la cultura que no haurien optat pas per aquest tipus de celebracions.

Cal fer saber que el 2013, a part del poeta de Sinera, també ha estat l'any de grans autors catalans, l'obra dels quals no pot passar desapercebuda per entendre la cultura i la literatura catalanes.

Aquests grans poetes i escriptors que no han estat convidats a la festa són Joaquim Amat-Piniella, Joana Raspall, Bartomeu Rosselló- Pòrcel, Joan Teixidor i Marià Villangómez. I encara podria ser que se'n perdés algun no tant conegut. No sé si Salvador Espriu hauria volgut això que ha passat. Que la celebració d'un centenari l'hagués fet protagonista —a ell, i només a ell— de tot un seguit d'actes, sense tenir en compte els seus contemporanis, i en el cas de Rosselló- Pòrcel, un dels seus grans amics i admirat poeta.

Ja no som a temps de canviar el transcurs dels esdeveniments, però si més no, aquests personatges esmentats es mereixen una presentació com cal i una explicació de la seva importància. Serà la nostra manera de retre homenatge a uns escriptors que també s'hi deixaren la pell amb la seva obra i el seu compromís, ja que els tocà, també a tots ells, viure en temps difícils. Tot seguit, una breu presentació de cadascun dels escriptors farà que el lector entengui la importància cabdal de les seves obres i per què aquestes han de continuar formant part de manera activa de la societat i la cultura catalanes.

Joaquim Amat-Piniella

(Manresa, 1913-Barcelona, 1974). Poeta i escriptor. Fou un testimoni important de la Segona Guerra Mundial, i en concret del camp de concentració de Mauthausen, del qual va ser presoner. Aquesta esfereïdora experiència la recull de ple en el seu llibre més conegut, *K. L. Reich*, on es descriuen les penalitats, tortures i humiliacions sofertes per milers de presoners als camps d'extermini. Una clara mostra de literatura denominada concentracionària.

Activista cultural i amb compromís polític, fa paleses les atrocitats nazis viscudes i, d'altra banda, reivindica el seu posicionament republicà i la lluita de classes. Va viure a l'exili durant quatre anys i mig, i al tornar la dictadura franquista li prohibí de viure a la seva ciutat de naixement, Manresa.

L'any 2013, i amb motiu de la celebració del seu centenari, les despulles d'Amat-Piniella es van dipositar al panteó familiar a Manresa, juntament amb les de la seva segona dona. La cerimònia va concloure els actes que es van fer durant l'Any Amat-Piniella, els quals tenien un objectiu ben digne: reivindicar i rescatar de l'oblit el personatge, promovent-ne així el coneixement de la seva obra.

Joana Raspall i Juanola

(Barcelona, 1913-Sant Feliu de Llobregat, 2013). Poeta i activista cultural. Educada en uns valors lliures i progressistes propis de la República, als catorze anys inicia la seva activitat literària. De ben jove encapçala una campanya per demanar una biblioteca infantil a Sant Feliu, i durant la Guerra Civil protagonitza algunes aventures que a poc a poc la van convertint en una modesta heroïna: a part de contar contes als infants dins el

refugi mentre cauen bombes, salva, amb la seva companya de feina, una important quantitat de llibres de la biblioteca on treballa perquè no caiguin en mans de les tropes de Franco i siguin cremats. En aquesta aventura s'hi juguen la pell, arribant amb penes i treballs fins a la Biblioteca de Catalunya, a Barcelona.

En temps de la dictadura continua la seva tasca d'escriure i ensenyar en català de manera clandestina, i també comença la redacció de fitxes de sinònims i de locucions i frases fetes, una feina purament lèxica que la portarà a publicar diferents diccionaris.

A banda d'això, pel que se la coneix més és per tota la producció de poesia infantil. Durant nou anys de la seva vida atura totes les activitats culturals que fa i es dedica íntegrament a crear un model de poesia infantil que fins llavors ningú havia aconseguit fer quallar a les escoles. Ella se'n surt i ara mateix es pot dir que és la poeta més llegida i coneguda pels infants arreu dels Països Catalans. El 2006 rep la Creu de Sant Jordi, i el 2013 encara és amb nosaltres per celebrar en vida el seu centenari. Mor el desembre del mateix any.

Bartomeu Roselló-Pòrcel

(Palma, 1913-El Brull, Osona, 1938). Poeta, assagista i traductor. Estudià Filosofia i Lletres a Barcelona i vetllà per la normalització de la literatura balear als corrents peninsulars. Fou deixeble de Gabriel Alomar i Joan Coromines, i establí una gran i intensa amistat amb Salvador Espriu. De fet, és a ell a qui dedica la seva gran obra, *Imitació del foc*, que va ser la culminació de la seva trajectòria poètica.

Quan esclata la Guerra Civil és cridat a files, tot i que aviat se'n lliura per motius de salut. A finals de desembre és traslladat al sanatori del Brull, al Montseny, on mor dies després als vint-i-cinc anys a causa d'una tuberculosi pulmonar.

D'ell ens queda l'impacte de la seva obra breu, però erudita. Va ser tota una influència en els autors joves de la generació de la guerra, com ara Josep Palau i Fabre o el ja anomenat Salvador Espriu, el qual més tard, convertint-lo en motiu literari, l'erigí a la categoria de mite.

El 2013, el govern de les Illes Balears va decidir ignorar el seu centenari.

Joan Teixidor i Comes

(Olot, 1913-Barcelona, 1992). Poeta, assagista i editor. Va ser llicenciat en Filosofia i Lletres a Barcelona. Amb 19 anys, Teixidor publica el seu primer poemari, *Poemes 1931*, d'inspiració avantguardista. Va ser membre fundador de *Quaderns de Poesia* i la revista *Destino*. D'altra banda, també inicia el seu vessant assagístic amb un llibre sobre *Salvat-Papasseit*. Fou un autèntic referent de la nova poesia i crítica literària de l'època, esdevenint així una figura admirada per contemporanis seus i per mestres com Carles Riba i Josep Rubió i Ors.

La Guerra Civil l'aparta de les lletres momentàniament. Més endavant, publicarà la seva obra poètica més significativa, *El príncep* (1954), inspirada en la pèrdua d'un fill. Aquesta serà una obra cabdal per entendre tota la producció de després. Autor, també, de crítica d'art, el 1975 esdevé president de la Fundació Miró. Anys més tard rep la medalla d'or al mèrit artístic de Barcelona.

Teixidor va pertànyer a la generació dels anys trenta, juntament amb Joan Vinyoli, Salvador Espriu, Pere Calders, Mercè Rodoreda o Avel·lí Artís Gener, Tísner. Una generació formada en el període republicà, marcada per la situació desoladora de la guerra. Com molts altres intel·lectuals, Teixidor va haver de conviure amb el nou panorama de la postguerra i la dictadura, però va continuar les seves activitats culturals entre la misèria i la foscor de la societat del moment.

Una de les activitats més importants de cara al seu centenari, va ser l'exposició titulada *Joan Teixidor: no visqueu més en fragments*, al Museu d'Història de Catalunya. Per fer front al poc reconeixement de la seva obra i per fer evident la seva tasca indispensable, la beca Martí i Pol concedida a Sam Abrams permetrà l'edició de la seva poesia completa.

Marià Villangómez

(Ciutat d'Eivissa, 1913-2002). Poeta i traductor. Des de ben jove es decantà cap a les lletres i la poesia. Va estudiar Dret a Barcelona, encara que mai exercí la professió i es dedicà a l'ensenyament. Tot i això, els anys d'estudiant a Barcelona l'encaminaren cap a la cultura i les lletres catalanes.

Amb la seva poesia, ha intentat vincular la paraula al paisatge per tal de trobar un model de poesia pura. A part, també practicà altres gèneres com l'assaig, el teatre i l'article periodístic. Però una de les grans tasques per la qual se'l coneix, és per les traduccions de poesia, que van des de Shakespeare fins a poetes com Keats, Baudelaire, Yeats i Dylan Thomas, entre molts d'altres. L'any 1989 rep el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes.

En el seu centenari es van realitzar un seguit d'actes culturals a Eivissa i Formentera com exposicions, recitals, xerrades, concerts i una reedició de l'obra poètica completa, tot i que, per anar bé, hauria calgut també una reedició de les seves obres en prosa, que estan descatalogades.

Aquests cinc poetes han viscut el seu centenari sota l'ombra de l'Any Espriu. És clar que, més o menys, en tots els casos hi ha hagut algun tipus de reconeixement o celebració, però la balança s'ha decantat cap a l'Any Espriu, sense possibilitats de compensarse. Aquesta no és una imatge pròpia d'un país amb una cultura normalitzada. Estem parlant d'escriptors i poetes que tenen en comú la llengua catalana i una veu pròpia.

Hi ha hagut un interès ben clar en agafar la paraula d'Espriu i instrumentalitzar-la amb fins polítics aprofitant el moment que es viu. Que el conseller de cultura i companyia es puguin fer les fotos pertinents com si fossin els descobridors de la veritat i els portadors

de la poesia a una societat trista i descolorida. «Ens mantindrem fidels». Sí, sempre en la mediocritat. Perquè sembla impossible que en aquest país els artistes i escriptors de qualitat agafin embranzida i siguin reconeguts d'una vegada per totes.

Els escriptors que aquest any en feien cent, no es mereixien quedar-se en un raconet. Tots ells representen un moment molt significatiu del segle XX. Una època plena de convulsions humanes, de canvis, d'avenços i també de ferides avui encara presents, com la Guerra Civil i la dictadura franquista. Amb la seva obra deixen petja i fan entendre millor com és la literatura i la cultura catalanes.

Era l'oportunitat de crear un esdeveniment dels grans i omplir els carrers de dignitat i poesia. Es podria haver celebrat un centenari que englobés tots aquests noms, es podrien haver pensat esdeveniments que fessin veure a la població que la literatura catalana no és formada només pels quatre grans noms que tots coneixem, sinó que també hi passen desapercebuts molts d'altres els quals han fet una gran aportació en aquesta societat. I segur que es podria haver celebrat amb el mateix cava i les mateixes copes. Ni un cèntim més.

És en moments com aquest que les institucions i els governs han de reconèixer, vetllar i difondre el patrimoni literari propi. I si hi ha alguna separació territorial, crear els enllaços a partir de la cultura i la llengua. El llegat literari d'un país és un bé tan preuat, que hauria de mantenir-se i transmetre's en condicions de qualitat perquè totes les generacions poguessin gaudir-ne. Que veïessin la diversificació d'estils, la personalitat dels autors, les diferents mirades, vides, intel·ligències, savieses, reivindicacions i concepcions del món. Aquesta diversitat donaria més llibertat de ment i més capacitat de decisió als individus —culturalment parlant.

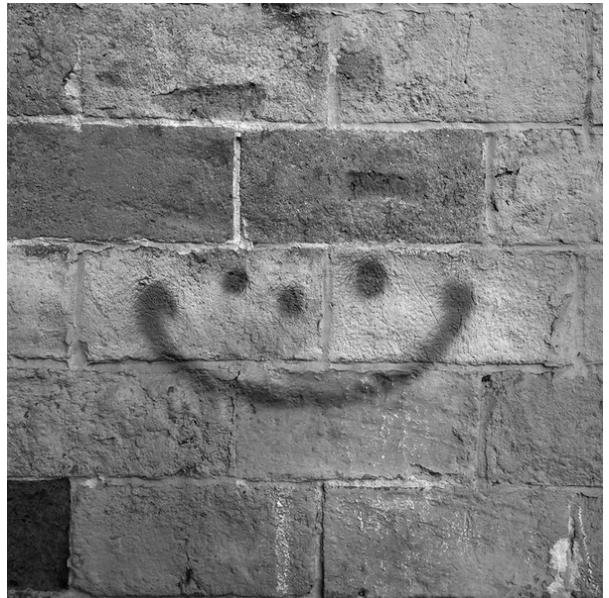
La història i les persones passen, però, al final, roman l'obra. I tots aquests escriptors es mereixien un espai més digne en la memòria del país. Tinguem-ho en compte per a properes ocasions. Que no fem curt de cava.

Si t'ha agradat aquest article i vols rebre informació dels pròxims que publiquem, envia'ns el teu nom i el teu correu electrònic.

He llegit i acceptat les condicions establertes en l'[avís legal i política de privacitat](#).

Cèlia Nolla

Filòloga, gestora cultural i poeta a batzegades.

Articles relacionats:
